

ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ „НЕОФИТ РИЛСКИ“

СТАНОВИЩЕ

по представените трудове за участие в конкурс
за академичната длъжност „доцент”,
обявен от ЮЗУ „Неофит Рилски” в ДВ., бр. 55/19.07.2011 г.
Рецензент: доц. д-р Лилия Илиева, lilia.ilieva@gmail.com

Единствен кандидат в конкурса е гл.ас. д-р Лъчезар Перчеклийски.

Д-р Лъчезар Перчеклийски е роден през 1975 г. и завършва средното си образование в гр. Благоевград. От 1996 до 2001 г. следва в ЮЗУ „Неофит Рилски”, в специалността българска филология, където завършва и редовна докторантура с научен ръководител проф. д-р Иван Кочев. През 2007 г. печели конкурс за редовен асистент по история на българския език в Катедрата по български език при ФФ на Югозападния университет „Неофит Рилски”, а през 2008 г. е избран за главен асистент.

За участие в конкурса за доцент по български език (история на езика) д-р Лъчезар е представил научна продукция – монографии, книга, статии и др.

1. Представени са две монографии: 1. „Словообразователни категории и типове при съществителните имена в Троянския дамаскин от XVII век”. Благоевград, Университетско издателство, 2008 (дисертационен труд) и 2. „Словообразуване на *nomina abstracta* в евангелски паметници от X и XI век (С особен оглед на Марийнското евангелие)”. Благоевград, Университетско издателство, 2011 г., 236 стр..

Тъй като за първата монография авторът е получил научно-образователната степен „доктор”, очевидно е, че тя вече е била оценена положително и няма да се спирам на нея, още повече, че притежаването на докторска степен е *conditio sine qua non* за участие в конкурс за хабилиране.

Втората монография - „Словообразуване на *nomina abstracta* в евангелски паметници от X и XI век (С особен оглед на Марийнското евангелие)” – има характер на основен труд (хабилитационен труд) според изискванията на ЗРАС.

Въпросът за абстрактните съществителни в евангелските текстове, които отразяват Кирило-Методиевия превод, е изключително важен и интересен. Той е свързан и с актуални до днес проблеми на евангелските преводи, които се правят за нови езици на народи, до които за първи път достига християнското слово (известно е, че Кенет Пайк, единственият лингвист, който е бил номиниран за Нобелова награда, естествено, не за лингвистика, а за мир, получава тази чест заради дългогодишната си работа в **Summer**

Institute of Linguistics – понастоящем: **SIL International**. Задачата на този институт е да се проучват нови езици, които да се снабдяват с писменост и превод на Библията). Проблемите от лингвистичен характер, които възникват при превод на език без писмени традиции, днес се поставят в широкия контекст на лингвистичната типология, етнолингвистиката, когнитивната лингвистика и т.н.. Ето защо смятам, че изследванията върху Кирило-Методиевия език имат важно значение не само за българистиката и славистиката, но и за широк спектър на различни лингвистични области.

Известно е, че в славянските езици конструкцията на думата е извънредно сложна, отличаваща се с особена сложност дори сред другите индоевропейски езици (също – флективни). Поради това в славистиката словообразуването е раздел на езиковото описание, който особено е привличал славистите, но поради голямата сложност на проблематиката много въпроси не са получили задоволителен и изчерпателен отговор, а вероятно и много от важните въпроси дори още не са и били формулирани. Трудът на д-р Лъчезар Перчеклийски е от областта на именното словообразуване, върху определен клас имена, обособени по структурно-семантичен признак.

Разработката е много ценна преди всичко със изнасянето на материала, а освен това е и изчерпателна. В нея авторът е представил материал, интерпретиран от него по определен начин, който в някои случаи е безспорен, в други – предизвиква размисъл, което също е много стимулиращо за развоя на науката. Този труд не е изолиран – той е свързан с усилията на група български езиковеди („школата на проф. Ив. Кочев”) да изследват българското словообразуване от различни етапи в езиковия развой (както се вижда от труда на д-р Перчеклийски – от Марийнското евангелие – до съвременното състояние в диалектите). Специфика на труда, представен от д-р Перчеклийски, е, че той е насочен към абстрактната лексика, към интелектуалната страна на езика.

Като смятам, че трудът е сполучлив и обогатява науката за старобългарския език, ще обърна внимание и на някои недоглеждания и несвършенства. Те са свързани, в моето виждане, с два основни проблема: а. Игнориране на някои основни положения в индоевропейското езикознание, които в неголям брой от разглежданите случаи са били от значение, б. Придържане към материала, отразен в източниците, в някои случаи, в които се налага да се възстанови мотивираща форма. Все пак старобългарският език е бил жив език с лексикално богатство, несравнимо по-голямо от отразеното в паметниците!

а. Първия проблем ще илюстрирам с факта, че при идентификацията на посоката на мотивираност д-р Перчеклийски не е взел предвид и.е. редуване **e/*o*, което засяга например изнесеното на с. 92 – за тълкуването на ПЛОДЪ, с. 93 – за СЪБОРЪ. На равнището на синхронния срез те няма как да са мотивирани от актуалните за периода глаголи (посочени обаче от автора). Повтарям, че този проблем е засегнал твърде малък брой случаи от обилния материал, представен от д-р Перчеклийски.

в. Вторият проблем е по-сериозен и обхваща по-голям брой случаи. На с. 105 като мотивирано от **прост глагол** от несвършен вид е дадено името вѣра 'вяра', обяснено от от стб. глагол вѣровати, вѣровати 'вярвам'. Но приведенният глагол не е прост и съдържа отчетлив суфикс за имперфективация. Простият глагол трябва да е прасл. *vĕrity, *vĕrja, (*веря, *вериш). За конкретния случай, друг е въпросът дали тук действително срещаме девербатив. Името вѣра е част от най-важната социална лексика в родовото общество и има старинен произход. При черногорците с неговия етимологичен корелат до ново време се означава конкретен предмет – нещо като залог, който се предава от един член на социума на друг, за да символизира сключването на определен социален договор. Затова вярата е нещо, което се „хваща”, както личи от старинното образуване *vĕra-čънь, откъдето е днешната (порусена) форма вероятен. Посоченият пример е от случаите, когато на една дума следва да се посвети специално изследване. Подобен е случаят с думата **ЛНКЪ** (с. 87), която не може да е мотивирана от **ЛНКОВАТИ** (освен че и този глагол е суфигиран, а не – прост, което е указание за посока на мотивираност). Думата е вероятно германска заемка, както се предполага от редица автори.

Пак от този тип е случаят с тълкуването на вѣсѣда (с.105), обяснена от старобългарския глагол вѣсѣдовати, вѣсѣдовати 'беседвам, разговарям; общувам', от глаголите, определени по-горе като „прости глаголи от несвършен вид”. Но „беседвам” също не е глагол прост, а е суфигиран глагол от несвършен вид; Ст. Младенов (ЕПРБКЕ:1941, с. 28) дава като жива формата „беседа”, а тя се среща и в други славянски езици. Не е коректно и твърдението, че съществителното **ОБНДА** „оскъбление, обида” е „мотивирано от глагола обидѣти, обидѣти 70.25 „обиждам, онеправдавам” (с. 107), тъй като то очевидно е от *ob-iti, *ob-ida, което вероятно не е засвидетелствано в паметниците, но авторът е следвало да го възстанови (още повече че формата отлично се пази във фолклорния език).

Качествата на труда (а не – пропуските) решително определят неговия цялостен характер. Някои от анализите на Л. Перчеклийски са много полезни и стимулиращи. С оглед на моите конкретни интереси ми направи впечатление анализът на думата **МОЛНТА** „молене, акт на общуване на вярващия с Бога”, която, както сочи авторът, има и значението „това, което служи за (из)молване на нещо” – *nomen instrumenti* (с. 122-123). Това обяснява защо в езика на фолклора се говори например за агне, което е „гергьовска молитва” – тази дума е била изместена в повечето диалекти от турско-арамейската дума „курбан”, но връзката (в някои случаи: тъждеството) между абстрактната лексика и лексиката за означаване на ритуални предмети става ясна чрез анализа, предложен от д-р Перчеклийски.

Конкретните бележки към тълкуването на отделни случаи в никакъв случай не са основание за омаловажаване на големия труд, който е положил авторът, нито са от

решаващо значение за цялостната оценка от резултата от положение труд. Ето защо смятам, че д-р Перчеклийски е представил успешен хабилитационен труд.

2. Д-р Лъчезар Перчеклийски е представил и други свои трудове, някои от които не са пряко свързани с темата на хабилитационния труд. Ще отбележа ентузиазма, с който д-р Перчеклийски работи по проекта, ръководен от доц. д-р Драгомир Лалчев, за изследване на християнското културно наследство в Източна Тракия. Не мога да се произнеса по направените публикации, тъй като са представени като съавторски, без да е отразено отделно участието на всеки автор, което е необходима информация при участие в конкурс.

Специално внимание заслужава фактът, че д-р Перчеклийски е открил смятания за изгубен Ахтаров препис (преправка) на Паисиевата история. Това не е научен „шанс“ – зад всяка такава сполука стои изследователски труд и голямо вдъхновение. Това откритие показва, че д-р Перчеклийски има подкрепата на известния в шеговития научен фолклор „Библиотечен ангел“ – ангела, който помага на изследователите в издирването на книги.

Трудовете, които не са свързани тематично с хабилитационния труд, хармонично допълват представата за научните интереси на Л. Перчеклийски.

3. При преподаването на старобългарски език и дисциплините, свързани с историята на езика, д-р Перчеклийски има много специално място в историята на филологическите специалности в Югозападния университет. Стартирането на славянските филологии в ЮЗУ (в момента - българска, чешка, сръбска и хърватска) беше на необикновено високо равнище. Основните лекционни курсове в областта са водени в близкото минало от елитни учени като чл. кор. проф. Иван Добрев, доц. Петър Илчев, проф. д.ф.н. Ангелина Минчева, което беше необикновен шанс за студентите в ЮЗУ, както и за преподавателите от Филологическия факултет. Беше създадена Лаборатория по старобългарски език, която получи като дарения не само литература, но и много ценен архив (ще отбележа материалите, които завеща Цанко Младенов – микрофилми на книжовни паметници, издаването на които би било от полза за славистиката в света).

За жалост, необикновеното начало не получи добро продължение. В един момент дори и двамата щатни преподаватели – отлично подготвени палеослависти и палеобългаристи – се преместиха на работа в Софийския университет, където, при избирането им, на репликата „Ние така ще оставим Благоевградския университет без старобългаристи“ се е чул отговор: „Те там не им и трябва“. На практика идването на д-р Л. Перчеклийски (а след това – и на гл.ас. д-р Л. Ненова) запълни един вакуум в четенията, които сега изцяло са осигуряват от тях двамата. Въпрос за обезпечаването на

щатното място с лекционни и семинарни занятия изобщо не стои, тъй като катедрата засега не разполага с други специалисти в областта на палеобългаристиката.

Д-р Л. Перчеклийски обаче ще трябва да поеме тежкия венец да възстанови позициите на палеобългаристиката във Филологическия факултет в ЮЗУ, като се покаже достоен за преподавателската катедра, заемана преди време от елитни български учени. С избирането му да доцент ще му бъде дадена възможност да продължи научния и преподавателски път на своите предшественици.

4. Познавам д-р Лъчезар Перчеклийски от съвместната ни работа в катедрата и върху Тиквешкия сборник като изключително почтен човек и добър колега. Смятам, че той притежава не само изследователските, но и моралните качества да заеме научната длъжност „ДОЦЕНТ”, отговаря и на необходимите законови основания.

Препоръчвам избора на д-р Лъчезар Перчеклийски за научната длъжност „ДОЦЕНТ” по български език (история на езика) във Филологическия факултет на Югозападния университет „Неофит Рилски”.

5 ноември 2011 г.,

БЛАГОЕВГРАД

Подпис:

(Доц. д-р Лилия Илиева)